

норм та особистих інтересів, оцінювати варіанти виходу з тієї чи іншої конфліктної професійної ситуації, намагались відшукати ненасильницькі методи розв'язання юридичного конфлікту, що сприяє прагненню стати кращими й набути соціально-етичних умінь позитивної поведінки в юридичній праці.

У ході самостійної роботи частина завдань побудована на порівнянні характеристик студента із соціально-етичним ідеалом юриста. Цікавим, на наш погляд, є порівняння позитивних характеристик реальних працівників юридичної галузі та власних уявлень студентів про свою особистість. Такий аналіз доповнювався побажаннями щодо портретної характеристики в юридичному майбутньому. Результати порівняння оформлювались у прикладах публічних промов з використанням риторичних прийомів саркастичного, гумористичного, пафосного, романтичного, ліричного, офіційно-юридичного стилів усного мовлення.

Таким чином, виконання пропонованих завдань сприяє формуванню соціально-етичного ідеалу юриста, підвищується адекватність самооцінки власного образу як майбутнього професіонала, покращується ставлення до соціальних норм і принципів професійної поведінки, спостерігаються позитивні тенденції у процесах етичної соціалізації студентів у майбутній юридичній галузі.

Список бібліографічних посилань:

1. Освітньо-професійна програма «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право: затв. вч.Радою ХДУ протокол від 24.06.2019 р. № 12. URL: http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_Law/eduprof.aspx (дата звернення 20.12.2019).

2. Робоча програма з риторики для студентів усіх напрямів підготовки / розроб. Н. І. Чабан. Херсон, 2019. 15 с.

3. Чабан Н. І. Формування правосвідомості майбутніх юристів у процесі україномовної підготовки. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні*: матеріали всеукр. наук. -практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 26 жовт. 2012 р.). У 3-х ч. Ч.1. Дніпропетровськ: Дніпроп.держ. ун-т внутр. справ, 2012. С. 32-34.

УДК 159:343. 9. 01

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

ректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНІЧНОГО ПРОФАЙЛІНГУ ЯК НЕГАТИВНОГО АСПЕКТУ ПРЕВЕНТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОХОРОННИХ ОРГАНІВ

Серед важливих аспектів професіоналізму правоохоронців особлива увага приділяється такій якості, як спостережливість. Адже за допомогою спостережливості, візуальної діагностики громадян працівники Національної

поліції можуть запобігати злочинам, заздалегідь виявляючи порушників.

Дослідження, присвячені даній проблематиці, були започатковані ще у 1934 році Н. Ободаном та Ю. Зелінським (1, с. 423). Серед учених, котрі розглядали спостережливість як важливу складову професіоналізму правоохоронців, варто відзначити В. Васильєва, О. Козловську, Ю. Чуфаровського, А. Волкова, О. Столяренка (1, с. 424).

До сучасних психологічних технологій, зорієнтованих на візуальну діагностику поведінки громадян, відноситься профайлінг. Профайлінг (від англ. «Profile» – профіль) – система запобігання протиправним діям шляхом профілювання, тобто виявлення потенційно небезпечних осіб на основі **невербальної** діагностики; технологія оцінки і прогнозування поведінки людини на основі таких характеристик як: прояви нервової системи, емоційні стани, особливості зовнішності й інші інформативні ознаки (2, с. 72).

В останні роки у наукових публікаціях вживається новий термін – «етнічний профайлінг», або «етнічно-вибірковий підхід». Він ґрунтується на припущенні працівниками поліції про зв'язок між схильністю громадян до протиправної поведінки та їх етнічним походженням. Тобто підстави для підозри у причетності до злочинної діяльності беруться не об'єктивні критерії, а у першу чергу, – етнічне походження. Саме воно часто стає головним чинником, наприклад, при безпідставній перевірці документів. Хоча поліцейський (згідно зі ст. 32 Закону України «Про Національну поліцію») має право вимагати в особи пред'явлення документів лише у тих випадках, коли особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи; якщо є достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити злочин. На сьогодні дати об'єктивну оцінку щодо поширення практики етнічного профайлінгу в Україні практично неможливо через відсутність досліджень з даного питання. У цьому контексті можна згадати лише про дослідження, що проводилось співробітниками Харківського інституту соціальних досліджень за темою, дотичною до проблем профайлінгу («Ксенофобія в контексті поліетнічності українського суспільства»). Результати дослідження, у процесі якого проводилось опитування представників національних меншин в Україні, підтвердили дискримінаційне ставлення до них працівників поліції (3).

Особливо ця проблема стосується взаємовідносин з етнічними групами ромів (циган). Європейська комісія проти расизму та нетерпимості неодноразово отримувала повідомлення про неправомірне переслідування в Україні ромської громади представниками правоохоронних органів (4).

Водночас варто згадати, що у Основному законі України – Конституції (ч. 2 ст. 24) чітко зазначено, що не може існувати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, за мовними та іншими ознаками (5). Водночас «будь-яке розрізнення, обмеження чи перевага, що ґрунтуються на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, ... слід трактувати як расову дискримінацію» (6).

Європейська комісія проти расизму та нетерпимості визначає расовий (етнічний) профайлінг як різновид расової дискримінації. Тобто засуджується використання правоохоронними органами при проведенні розслідування таких ознак як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство, національне чи етнічне

походження без об'єктивних на те підстав (7, с. 4). Подібна дискримінаційна практика вступає у протиріччя з базовими принципами прав і свобод людей. Адже такий підхід обмежує права певних груп чи окремих осіб виключно на основі етнічного походження.

Проблеми поширення расизму та ксенофобії в українському суспільстві, які ускладнюються сучасними міграційними процесами, відіграють велику роль у формуванні «етнічного профайлінгу». Етнічний стереотип залишається дотепер в українському суспільстві одним із видів соціальних стереотипів, який репрезентує колективне, узагальнене і спрощене уявлення щодо окремих етнічних груп. Цей стереотип складається, як правило, на рівні буденної свідомості через регулярно повторювані форми поведінки (шаблони), які поширюються на всіх представників етносу. Етнічний стереотип залишається, на жаль, упередженням ставленням, а не узагальненням справжніх характеристик громадянина. Причому індивідуальні якості особи губляться за загальновідомими стереотипами щодо його етносу, національності і т. д. Для успішного вирішення даної проблеми необхідно у суспільстві виховувати толерантність, котра визначається як здатність особистості терпимо сприймати інакші від власних способи життя, поведінку, традиції тощо.

Таким чином, оволодіння працівниками поліції технологією етнічного профайлінгу як додатковим інструментом у запобіганні злочинам дозволить ефективно виконувати свої професійні обов'язки на підставі прогнозування поведінки партнерів по комунікації, не порушуючи їх особистих прав. Формування навичок етнічного профайлінгу у правоохоронців вимагає організації спеціальних курсів та тренінгів. Актуальним залишається подальше розроблення проблематики етнічного профайлінгу з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду.

Список бібліографічних посилань:

1. Швець Д. В. Психологічні та правові засади формування особистості поліцейського в Україні: монографія. Харків: Майдан. 2018. 518 с.
2. Костина Л. Н., Петров А. А. Профили профессиональных компетенций сотрудников подразделений обеспечения безопасности дорожного движения. Орел: ОрЮИ МВД России им. В. В. Лукьянова, 2016. 81 с.
3. Кобзін Д. О., Шейко Р. В., Мартиненко О. А., Белоусов Ю. Л. Ксенофобія в контексті поліетнічності українського суспільства. Результати соціологічного дослідження. Харків, 2008. 43 с.
4. Європейська комісія проти расизму та нетерпимості. Третя доповідь по Україні (прийнята 29 червня 2007 року). Страсбург, 12 лютого 2008.
5. Конституція України [Електронний ресурс]: ред. від 30 верес. 2016 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [Електронний ресурс]: ред. від 4 лют. 1994 р. // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_105. – Назва з екрана.
7. Європейська комісія по боротьбі з расизмом і нетерпимістю. Суспільно-політична рекомендація №11: Про боротьбу з расизмом і расовою дискримінацією в роботі правоохоронних органів (прийнята 29 червня 2007 року), Страсбург, 4 жовтня 2007 року.